

Висновки. Конкретні обставини комунікації, а саме мовець, слухач, просторові і часові параметри комунікативної ситуації, визначають її прагматику; займенникові слова покликані виконувати специфічну функцію – встановлення зв'язку між компонентами комунікативного акту, здійснюючи це через вказівку.

Клас дейктичних елементів є відкритим об'єднанням, проникність якого зумовлена характером складових одиниць, їх функціональним навантаженням.

Література

1. Григорьян Е. Л. Лингвистическая прагматика / Е. Л. Григорьян. – Ростов н/Д, 2003. – 24 с.
2. Девкин В. Д. Особенности немецкой разговорной речи / В. Д. Девкин. – М. : Междунар. отношения, 1965.
3. Майтинская К. Е. Местоимения в языках разных систем / К. Е. Майтинская. – М. : Наука, 1969.
4. Brugmann K. Die Syntax des einfachen Satzes im Indogermanischen, В. – Lpz, 1925.
5. Flämig W. Grammatik des Deutschen : Einführung in Struktur- und Wirkungszusammenhang. – Berlin, 1991.
6. Loveday, Leo. Explorations in Japanese sociolinguistics. – Amsterdam; Philadelphia : Benjamins, 1986. – X, 153 p. – (Pragmatics & beyond: An interdisciplinary ser. of language studies).
7. Pierce C. S. Collected papers of C.S. Pierce – Cambridge : The Beknap Press of Harvard Univ. Press, 1960. – Vol. II. – 535 p.
8. Pougeoise M. Dictionnaire de grammaire et des difficultés grammaticales. – P. : Armand Colin, 1998. – 436 p.
9. Uderzo A. Astérix la Rose et le Glaive. – P. : Les Editions Albert René, 1991.
10. http://pall.hoha.ru/learn/bogin_bible/2.htm

Статтю подано до редколегії
19.06 2009 р.

УДК 811.111(075.8)

Т. А. Крисанова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки

Лексико-граматичні особливості англійського та українського ділового листа: компаративний аспект

Роботу виконано на кафедрі практики англійської мови ВНУ ім. Лесі Українки

У статті висвітлюються лексичні та граматичні особливості англійського та українського ділового листа в порівняльному аспекті. Виділяються спільні та відмінні риси цього типу тексту в обох мовах.

Ключові слова: діловий лист, англійська мова, українська мова, денотативна інформація, лексична одиниця.

Крисанова Т. А. Лексико-грамматические особенности английского и украинского делового письма: компаративный аспект. В статье освещаются лексические и грамматические особенности английского и украинского делового письма в сравнительном аспекте. Выделяются общие и отличительные черты такого типа текста в обоих языках.

Ключевые слова: деловое письмо, английский язык, украинский язык, денотативная информация, лексическая единица.

Krysanova T. A. Lexico-Grammatical Peculiarities of English and Ukrainian Business Letters: the Comparative Aspect. The article highlights lexical and grammatical peculiarities of English and Ukrainian business letters in the comparative aspect. Common and specific features of such text type are distinguished.

Key words: business letter, English language, Ukrainian language, denotative information, lexical unit.

Постановка наукової проблеми та її значення. Специфічний стан англійського ділового листа як інструмента міжнародної комунікації робить його об'єктом дослідження культурології, соціології,

психології, лінгвістики. Необхідність вивчення проблем ділової комунікації обумовлена ростом між-культурних зв'язків у сучасному світі, що приводить до інтенсифікації інформаційного обміну у сфері професійної комунікації. Актуальність теми наукового дослідження обумовлена спрямованістю сучасної науки про мову на вивчення особливостей текстів різних жанрів та специфіки їх відтворення у перекладі. Об'єктом дослідження є тексти ділових листів англійською та українською мовами. Предметом розгляду є лексичні та граматичні особливості англійських та українських ділових листів у компаративному аспекті. Мета дослідження полягає у встановленні спільних та відмінних рис у лексико-граматичній структурі англійських та українських ділових листів.

Діловий лист, як і будь-який текст, являє собою єдність змісту і форми та може бути описаним як двостороння структура, яка складається з рівня інформації змісту та рівня форми. Ділові листи об'єднані певним загальним інтенційним змістом, вони наділені документальною силою, є семантично завершеними з особливими граматичною та комунікативною структурою. До комунікативних завдань, що вирішуються за допомогою ділового листа, належать: установлення партнерських стосунків, укладання угоди, створення атмосфери довіри та співробітництва між партнерами, підтвердження певних зобов'язань. Таким чином, адекватна інтерпретація ділового листа залежить від певної компетенції, яка включає розуміння лексичних, стилістичних та прагматичних особливостей цього типу тексту.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Увагу лінгвістів та перекладачів привертають передусім структурні, жанрові та лексико-граматичні особливості англійського ділового листа, а також специфіка передачі його мовою перекладу. В. Н. Комісаров відмічав, що теорія перекладу вивчає вплив на процес перекладу мовних особливостей певного функціонального стилю в мові оригіналу, аналогічного йому функціонального стилю в мові перекладу та взаємодії цих двох рядів мовних явищ [2, 109]. Досліджувалися проблеми міжкультурної взаємодії в діловому спілкуванні (Т. В. Савченко), архітектоніка ділового листа (В. В. Радченко), комунікативно-прагматичні та когнітивні особливості в діловому спілкуванні (І. Є. Шаргай, Т. А. Ісупова), імпліцитність у діловому дискурсі (О. С. Сишиков). Однак недостатньо розробленим є порівняльний аспект вивчення текстів у межах певних жанрів, зокрема ділових листів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Саме мовні засоби, їх зміст і вживання дозволяють найефективніше фіксувати ділову інформацію і є спільними для англійської та української мов, наприклад використання ділової термінології (*shipment, offer, aforesaid, delivery, enclose, distributor, вищезгаданий, вищезначений, резолюція, звітність, кредит тощо*), фразеології, яка має специфічний характер (*to be in receipt of, cash on delivery, in compliance with, ініціювати питання, поставити до відомо*), використання синонімів, зведене до мінімуму, що не має викликати двозначності сприйняття, відсутність емоційно-експресивної лексики, чітко регламентоване розміщення та будова тексту, наявність стандартних стійких словосполучень, певних мовних кліше.

Діловий лист володіє такими загальнотекстовими властивостями, як комунікативна спрямованість, смислова і логічна цілісність, зв'язність та завершеність, інформативна значущість. Крім того, діловий лист володіє такими специфічними особливостями, як: 1) об'єктивність; 2) конвенційність; 3) інструментальність; 4) прагматичність. Стилістичною нормою ділової кореспонденції є стандартизація, яка фіксується лексико-фразеологічно та синтаксично. Відомо, що ділове мовлення характеризується подібністю мовленнєвих засобів та їх частотністю, а це спричиняє появу кліше та стандарту [3; 5].

Діловий лист як частина сфери ділової комунікації виконує певну комунікативно-прагматичну функцію, під якою розуміється типова конвенційна мовленнєва реалізація прагматичної мети автора, обумовлена нормами соціально-функціональної сфери. Загальною прагматичною метою адресанта є вплив на адресата. А мовні засоби, які реалізують цю мету, формують певну комунікативно-прагматичну функцію листа, яка і дозволяє адресату інтерпретувати діловий лист-прохання, пропозицію, скаргу, вибачення тощо [4, 10–11].

Якісно релевантним для передачі денотативної інформації ділового листа є блок основного повідомлення, де подається найсуттєвіша інформація, яка реалізується передовсім у лексиці. Серед лексичних одиниць, які вживаються в ділових листах англійської та української мов, виділяються дві спільні групи: загальноновживані слова та спеціальна ділова лексика. Удала комбінація їх у реченні сприяє кращій реалізації комунікативної спрямованості тексту ділового листа. Групу спеціальної

ділової лексики складають лексичні одиниці, які можна поділити на два класи: однопланові, тобто ті, що у своїй семантичній структурі мають тільки термінологічне значення, напр: *discount* – дисконт, знижка; *remittance* – поштовий переказ; *letter of credit* – акредитив; *after-payment* – доплата; *throughput* – пропускна спроможність; *maturity* – термін обертання, та двопланові, тобто ті лексичні одиниці, що поєднують термінологічне і нетермінологічне значення, напр.: *market* – 1) ринок, 2) торгівля, 3) ринкова ціна; *treasury* – 1) казначейство, 2) казна, 3) скарбниця; *agent* – 1) агент, 2) посередник, 3) діяч, 4) фактор; *quote* – 1) призначати ціну, 2) цитувати, 3) брати в лапки; *claim* – 1) рекламація, 2) претензія, 3) заява.

Обидві групи є постійним компонентом ділового листа англійською і українською мовою та слугують конкретизації денотативної інформації, допомагають декодувати інформацію ділового листа. Термінологічна лексика може бути об'єднана у певні групи за тематичним принципом: 1) назви ділових документів; 2) платежі; 3) страхування; 4) поставка та транспортування; 5) якість товару та пакування; 6) назви форм ділової активності.

До першої групи належать загалом іменники – назви документів, більша частина яких має відповідні назви в англійській та українській мовах. Наприклад: *letter of credit* – акредитив; *enquiry* – лист-запит; *bill of lading* – коносамент; *complaint* – скарга; *invoice* – рахунок-фактура; *certificate of origin* – сертифікат походження товарів; *bill of exchange* – трампа.

Другу групу складають лексичні одиниці, які відносяться до платежів та вартості товару, наприклад: *account* – рахунок; *promise of payment* – платіжне зобов'язання; *competitive price* – конкурентноспроможна ціна; *payment terms* – умови оплати; *nominal price* – номінальна ціна; *beneficiary* – одержувач грошей; *vendee* – покупець.

Наступну групу – страхування – складають слова та словосполучення, які визначають вид та форми страхування, наприклад: *insurance* – страхування; *accident insurance* – страхування від нещасних випадків; *fire insurance* – протипожежне страхування; *insurance against all risks* – страхування проти всіх ризиків; *marine insurance* – страхування від морських ризиків; *perils of carriage* – небезпеки перевезення; *contribution allowed in general average* – внески за загальну аварію.

Четверта група – поставка та транспортування – включає слова та словосполучення, які означають умови поставки та види й форми транспортування. Наприклад: *carrier* – перевізник; *consignee* – вантажоодержувач; *consignor* – вантажовідправник; *free alongside ship* – франко біля борта корабля; *free on board* – франко-борт; *cargo* – товар, який перевозиться, вантаж; *load freight* – завантажувати товар; *freight charges* – транспортні витрати; *transit* – транзит, перевезення, *ex-dock* – франко-док; *short delivery* – недопоставка.

П'яту групу складають лексичні одиниці, які відносяться до якості товару та пакування, наприклад: *top quality products* – товари найвищої якості; *best quality selection* – товари найвищої якості; *best supplies* – поставки найкращих матеріалів; *brand leader* – товар, який користується найбільшим попитом; *propriety name* – патентована назва товарів.

Шоста група включає назви форм ділової активності, наприклад: *sole proprietorship* – індивідуальне підприємництво; *public limited company* – відкрита акціонерна компанія; *master limited company* – акціонерно-командитне товариство тощо.

Іншим компонентом семантичної структури досліджуваних ділових листів є стереотипні кліше, які можна згрупувати за тематичною ознакою: 1) замовлення; 2) пропозиція; 3) претензія, скарга; 4) запит; 5) повідомлення; 6) вибачення; 7) прохання. Існування в українській мові подібних груп висловлювань значно полегшує їх переклад з англійської. Розглянемо кожену групу: 1) замовлення, напр.: *With reference to the catalog you sent us we wish to place the following order [1, 45]. – Ми хотіли б зробити наступне замовлення, спираючись на каталог, який Ви нам надіслали;*

We are ordering ... each of the following items [1, 98]. – Ми замовляємо по ... одиниць кожного з наступних виробів;

2) пропозиція, напр. : *Based on your annual requirement of ... items, we can make the following offer [1, 45]. – Виходячи з Вашої щорічної потреби в ... одиниць, ми можемо запропонувати Вам наступні умови договору;*

3) претензія, скарга, напр. : *We regret that we must place the entire shipment at your disposal. Please let us know how you wish to dispose of same [1, 105]. – Ми з жалем мусимо повернути Вам вислані Вами товари. Просимо повідомити нас про те, як Ви пропонуєте розпорядитися грузом;*

4) запит, напр.: *We are above all interested in information regarding the solvency and credit rating of the company* [1, 98]. – Особливо нас цікавить інформація щодо платіжоспроможності фірми та її кредитоспроможності;

5) повідомлення, напр.: *We wish to inform you that your order № 30198 dated ... has been shipped today* [1, 198]. – Ми хочемо повідомити Вас, що замовлення № 30198 від ... було відвантажено сьогодні;

6) вибачення, напр.: *We offer our apologies for the delay in delivery* [1, 123]. – Ми вибачаємось за затримку в поставці;

We will immediately make payment and would like to ask you to excuse the delay [1, 125]. – Ми негайно проведемо оплату і просимо Вас вибачити нас за затримку;

7) прохання, напр.: *We shall (should) be obliged if you will (would) inform us...* [2, 105]. – Ми будемо (були б) вдячні, якщо Ви повідомите (повідомили б) нам ...

Окремої уваги заслуговує вживання абревіатур і скорочених слів, які відіграють важливу роль у діловому спілкуванні. Абревіатури та скорочені слова слугують мовній економії і роблять зміст більш зрозумілим для вузького кола фахівців. При перекладі варто застосовувати їх функціональні відповідники або описовий спосіб. Наприклад: *a.a.r. (against all risks)* – проти всіх ризиків; *a.c. (account current)* – поточний рахунок; *adv. (advertisement)* – об'ява, реклама; *amt. (amount)* – сума; *B/E (bill of exchange)* – трампа; *B/L (bill of lading)* – коносамент; *chq (cheque)* – чек; *C.N. (credit note)* – кредитне авізо; *D/P (documents against payment)* – документи за готівковий розрахунок; *emb. (embargo)* – ембарго; *nm. (nominal)* – номінальний.

Серед синтаксичних структур, властивих діловим листам обох мов, характерними є прості речення з ускладненою структурою. Англійське речення набуває ускладнення через використання інфінітивних конструкцій, герундію, дієприкметникових зворотів, які є засобами мовної економії та не є характерними для українського ділового листа. При перекладі доцільно використовувати граматичну трансформацію. Напр.: *When unpacking the goods we experienced damages owing to the insufficient terms of transportation* [1, 143]. – При розпаковуванні товару ми помітили, що товари надійшли ушкодженими через невідповідні умови транспортування. У перекладі репліка зберігає суб'єкт дії, але її структура дещо змінюється. Герундій транспонується в іменну синтагму із прийменником і виконує в реченні функцію обставини часу.

У випадках, коли англійське речення ускладнюється абсолютним дієприкметниковим або інфінітивним зворотом, то ці форми трансформуються при перекладі в підрядне речення причини або з'ясувальне. Наприклад: *We offer you 3,000 tons of gas oil, delivery to be made in August* [1, 149]. – Ми пропонуємо 3 000 тон газойля, до того ж поставка відбудеться в серпні.

You having been most successful in selling other goods, we would like to offer you our products [1, 156]. – Ми хотіли б запропонувати Вам нашу продукцію так, як Ви досягли значного успіху в продажі багатьох товарів.

Інфінітивні конструкції відтворюються еквівалентно або трансформуються в підрядне речення умови: *We expect the goods to be loaded at once* [2, 143]. – Ми очікуємо, що товари будуть відвантажені негайно.

В англійському діловому листі домінують дійсний та умовний способи дії дієслова, які передаються еквівалентними формами в перекладі. Напр.:

We would be grateful if you could confirm that this company settles promptly on due dates [1, 154]. – Ми були б Вам вдячні, якщо Ви могли б підтвердити, що ця компанія вирішує всі справи у встановлені строки.

Імперативна форма дієслова, що вживається в українському діловому листуванні, не властива для англійського ділового листа.

Характерною рисою англійського ділового листа є вживання стандартизованих кліше, які мають прагматичну спрямованість та слугують реалізації категорії ділової ввічливості. Наприклад: *We are looking forward to hearing from you. (Ми з нетерпінням чекаємо вашої відповіді). We would appreciate your cooperation on this matter. (Будемо вдячні за співпрацю). Thank you in advance for your cooperation (Наперед дякуємо за допомогу). Awaiting your prompt reply. (В очікуванні швидкої відповіді).*

Висновки. Таким чином, переклад ділового листа потребує певної компетенції, яка має базуватися передовсім на глибокому розумінні лексико-граматичних та прагматичних особливостей цього типу тексту. Зіставний аналіз стереотипізованих мовних структур продиктовано і розвитком між-

культурних зв'язків, і необхідністю виявлення внутрішніх факторів мовного розвитку. Проведений аналіз не вичерпує всіх сторін дослідження ділового листа в компаративному аспекті. Перспективним є розгляд англійського та українського ділових листів у комунікативно-прагматичному та лінгво-когнітивному аспектах.

Література

1. Деловая переписка на английском и русском языках. 4000 стандартных фраз и выражений, 100 образцов деловой переписки по тематическим разделам. – М. ; Будапешт : Паннонарт, 1996. – 400 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.
3. Радченко В. В Сопоставительный анализ английской, немецкой и русской деловой корреспонденции : автореф. дис. ... канд. филол. наук / В. В. Радченко. – Пятигорск, 2005. – 23 с.
4. Савченко Т. В. Проблеми міжкультурної взаємодії в діловому спілкуванні : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Т. В. Савченко. – К. : [б. в.], 1999. – 16 с.
5. Талпалацкая В. К. Форма делового письма на английском языке / В. К. Талпалацкая // Справ. секретаря и офис-менеджера. – 2003. – № 9. – С. 76–83.

Статтю подано до редколегії
17.06.2009 р.

УДК 811.111'42+81'221

Д. Ю. Кузнєцова – викладач кафедри лексикології та стилістики англійської мови Київського національного лінгвістичного університету

Емотивний аспект номінацій виразів обличчя в дискурсі

Роботу виконано на кафедрі лексикології та стилістики англійської мови КНЛУ

У статті висвітлено емотивний потенціал номінацій невербального компонента комунікації “вираз обличчя” в англійському художньому дискурсі. Проведений аналіз емпіричного матеріалу дає можливість зробити висновок, що мовні позначення лицевих експресій є емотивними знаками, у яких кодифіковано міститься інформація про емоційний стан комунікантів, а також вони є детермінантами вираження когнітивних механізмів емоційного інтелекту.

Ключові слова: невербальний компонент комунікації “вираз обличчя”, емотивний знак, емоційний інтелект.

Кузнєцова Д. Ю. Эмотивный аспект номинаций выражения лица в дискурсе. Статья посвящена изучению эмотивного потенциала номинаций невербального компонента коммуникации “выражение лица” в англоязычном художественном дискурсе. В результате исследования иллюстративного материала сделан вывод о том, что языковые обозначения лицевых экспрессий являются эмотивными знаками, информирующими об эмоциональном состоянии коммуникантов, а также детерминантами когнитивных механизмов выражения их эмоционального интеллекта.

Ключевые слова: невербальный компонент коммуникации “выражение лица”, эмотивный знак, эмоциональный интеллект.

Kuznyetsova D. Yu. Emotive Aspect of Facial Expression Designations in Discourse. This article presents a study of the emotive aspect of designations of the nonverbal component “facial expression” in Modern English discourse. On the basis of the data obtained, it has been established that nominations of facial expressions function as emotive signs and can determine the level of emotional intelligence.

Key words: nonverbal component ‘facial expression’, emotive sign, emotional intelligence.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальною тенденцією сучасної лінгвістики є її активна інтеграція до антропологічної парадигми науки, що підтверджується як постійним зверненням мовознавців до результатів емпіричних досліджень про людину, форму її соціального